

NOTE

R. Barthes: "S/Z", Essai. Collection "Tel Quel", Éditions du Seuil, 1970, 277 s.

Den mystificerende titel signalerer et prekært paradigme i Balzac-novellen "Sarrasine", her (i sin intertekstualitet) objekt for Barthes' analyse-praksis. (Novellen er anført in extenso som annekst til "S/Z").

Samme praksis, der bedst kan karakteriseres som en parafrase (i betydningen: én *écritures* passage gennem en anden), søger at udløse tekstens "meninger" eller "stemmer", i.e. konnotationer (i vid, barthes'k bemærkelse – uheldigvis!) af dens enkelte udtryksfragmenter, hvor disse konnotationer registreres som lige så mange "spor" af det altid allerede læste, skrevne, sete, levede (dette "empiriske referens-rum" repræsenteres hos Barthes af et syndrom af koder, der udgør et netværk, en topik, hvorigennem teksten passerer – eller snarere, *idet* den passerer derigennem bliver den tekst). De systematisk udledte konnotationer tjener imidlertid ikke til at etablere tekstens endegyldige struktur eller "sandhed" – de re-grupperes ikke med henblik på en "meta-mening" – men derimod til at bekræfte tekstens pluralitet (selv om den er sparsom). Dette vil ikke være en liberalisme, der tildeler hver kritik (psykologisk, tematisk, etc.) en sandhedspart, men en sætten af "menings-pluraliteten" som tekstens væren.

Da "Sarrasine" således, i forhold til den (ideale) absolut "plurielle" tekst, repræsenterer en moderat pluralitet, former Barthes' analyse sig naturligt som en fiksering af den "klassiske" teksts "moderathed" – dens reduktive determinationer, såvel som dens "ekspansive". Gennem sin kontestation af den klassiske (borgerlig-didaktiske) tekst, af en given historisk/ideologisk "sandsynlighed", bekender "S/Z" sig til "Tel Quel"-gruppens aktuelle tekstteoretiske bestræbelser; dermed er også springet taget fra den "immanente" strukturelle analyse, som Barthes har skitseret i "Introduction à l'analyse structurale des récits" ("Communications" no. 8), til den ligeledes dér skitserede "anden semiotik", der skulle give sig af med også at beskrive traditionelt ikke-tekstlige systemer.

Mikael Westergaard-Nielsen

Jørgen Mønster Pedersen:

UDVISKNING AF EN METAFYSIK

På vej mod en generel Numismatik

L'argent devient par convention l'unique moyen d'échange en vue de satisfaire des besoins réciproques. Aussi porte-t-il le nom de NUMISMA parce qu'il procède non de la nature mais de la loi (nomos).¹

Aristoteles

- 0.1 Kritik af tidligere analyser.
- 0.2 Analysen må være dialektisk materialistisk.
  - 1.1 Ødipus-myten's forbindelse med incesten.
  - 1.2 Incest-forbudet er distributionelt bestemt.
  - 2 Sexualiteten.
    - 2.1 Sexual-arbejde og økonomisk arbejde.
      - 2.2.1 Sexualiteten som reproduktion.
        - 2.2.2.1 Erotismen.
        - 2.2.2.2 Samfundets repression.
    - 2.3 Sexualiteten afslører sin metafysik.
  - 3 Sproget.
    - 3.1.1 Kritik af den saussure'ske lingvistik.
    - 3.1.2 Æstetik og forståelighed.
    - 3.2.1 Materialiteten som uforståelighed.
    - 3.2.2 Samfundets repression på uforståeligheden.
  - 3.3 Lingvistikken afslører sin metafysik.
  - 4 Økonomien.
    - 4.1 Kritik af økonomien.
      - 4.2.1 Brugsværdien.
      - 4.2.2 Bytteværdien.
    - 4.3 Økonomien afslører sin metafysik.
  - 5 En generel Numismatik.
    - 5.1 Økonomiens numismatik.
    - 5.2 Sprogets numismatik.
    - 5.3 Ødipus-komplekser og lov-komplekser.
    - 5.4 Sexualitetens numismatik.
    - 5.5 Numismatikken afslører Metafysikken.

Udviskning af en metafysik

0.1 En iøjnefaldende angrebsvinkel på "Les gommés" er Ødipus-myten, som man kan finde talrige allusioner til.² Man kan givetvis bruge myten som udgangspunkt for en psykologisk analyse (Morrissette),³ eller man kan, med mindre evidens ganske vist, fuldstændigt se bort fra den som forløb, og i stedet hæfte sig ved de ting, der kan siges at manifestere den, og tale om en Robbe-Grillet'sk "chosisme" (Barthes).⁴

Begge udveje forekommer dog i allerhøjeste grad utilfredsstillende; i Morrissettes tilfælde, fordi en psykologisk analyse, der i kraft af sit objekt er antropocentrisk, ikke gør rede for tekstens stratificering (se 0.2) og derfor kun ser det stratum, hvorpå mennesker handler. Enhver psykologisk analyse er derfor utilstrækkelig ved sin overflad-iskhed, og ideologisk belastet, fordi den ikke gør sig klart, at en tekst ikke blot er udtryk for interpersonlige relationer, men fundamentalt set "fører sit eget liv", hvor den skrivende såvel som de i fiktionen indgående personer har mistet deres menneskelighed og psykologi.

I Barthes's tilfælde er sagen ikke helt den samme: "chosismen" er meget central, både for dette specifikke tilfælde, og, især, for den sociologiske sammenhæng, den indgår i; men man må dog holde fast ved, at den også er utilstrækkelig, både i den litterære analyse og i den sociologiske, hvis man ikke betoner dens dialektiske sammenspil med andre elementer i romanen og i samfundet.

0.2 En fyldestgørende analyse vil altså foretage sig 2 ting:

- 1) den vil læse romanens elementer i deres indbyrdes sammenhæng,
- 2) den vil foretage en læsning, der åbner sig *ud* mod de sammenhænge, romanen indgår i.

Disse analysens 2 aktiviteter bør så sammenfattes i et organisk hele, i en Læsning, der i de fleste tilfælde vil opvise en række ligheder, og kun i få ekstreme tilfælde (Lautréamont, Sade) modsætninger, hvori romanen (digtet etc.) vil spille rollen som kritiker af sin egen kon-text og dennes metafysik.

Denne nye form for analyse kræver en ny filosofi, der stiller sig i skarp modsætning til de for tiden herskende filosofiske retninger, der hovedsagelig bygger på empiri-princippet⁵ (fex. positivismen og fænomenologien med deres fascination af den strenge empirisme). Den nye filosofi må forlade empiri-princippet i erkendelse af dens objekts (i dette tilfælde en teksts) *diskontinuerede stratificeringer*, der netop ikke er empirisk registrerbare. Hvis den vil bevæge sig ud ad den her skitserede vej, må den nye filosofi træde varsomt, for den risikerer at blive kaldt metafysisk, netop fordi den har forladt empiri-princippet, og den risikerer ikke at blive forstået, netop fordi den har forladt empiri-princippet, hvis dominans inden for filofien og videnskaben har fået filosofiske retninger, der ikke

støttede sig herpå, til at tage sig ud som den rene ufornuft. Den nye filosofi vil altså tvinge folk til at forlade gamle dogmer og "tænke i nye baner", hvilket så absolut skulle være mere end en frase.

Den nye filosofi vil være dialektisk materialistisk. (Jeg er ikke uvidende om at en sådan filosofi allerede findes, men den har i vort borgerligt-kapitalistiske samfund ført en tilbagetrukket tilværelse).

1.1 Ødipus-myten kan hjælpe os, hvis vi underkaster den den nye form for analyse, til at trække nogle væsentlige aspekter af den vestlige metafysik frem. Som det vil være alle bekendt går Ødipus-myten⁶ (-komplekset) ud på, at sønnen nærer ønske om at fortrænge faderen for at indtage dennes plads hos moderen.⁷ Barnets første seksuelle ønsker angår moderen,⁸ som er den først kendte kvindelige skikkelse. Faderen, som er moderens mand, står imidlertid i vejen for sønnen, og rammes derfor af dennes had.

Ødipus-komplekset er fundamentalt incestuøst.

1.2 I vor kulturkreds (og ikke blot her, men faktisk i alle kendte samfund) findes der et forbud mod incest. Det begrundes ofte ud fra dogmer om, at børn som resultat af en for nær forbindelse vil være vanskabte: "Rien n'est plus commun aujourd'hui que la croyance au caractère dégénéré des enfants d'un inceste. En rien l'observation n'a confirmé ce que seul fonde un sentiment grossier. La croyance n'en est moins vivace."⁹ Det er først med Claude Lévi-Strauss' "Les structures élémentaires de la parenté",¹⁰ at der gives en acceptabel forklaring på incestforbudet.¹¹ Løsningen på incestens gåde ligger i opfattelsen af kvinden som et gode, som havende en værdi (i økonomisk forstand). Samtidig: "Lévi-Strauss a montré, dans l'institution archaïque du mariage le rôle d'un système d'échange distributif."¹²

Forholdet mellem f.eks. fader og datter kan altså antage 2 ansigter:

a) der kan eksistere et incestuøst forhold mellem fader og datter: datteren har *brugsværdi* (se 4) for faderen: "Le père qui épouserait sa fille, le frère qui épouserait sa soeur seraient semblables au possesseur de champagne qui n'inviterait jamais d'amis, qui boirait seul sa cave "en suisse"."¹³

b) datteren kan have *bytteværdi* for faderen: han kan bytte hende bort for en anden pige til sin søn eller få tre grise for hende, etc. ". . . dans la société humaine, un homme ne peut obtenir une femme que d'un autre homme qui la lui cède sous forme de fille ou de soeur. . ."¹⁴

Det væsentlige i incestforbudet skulle ligge i en "retfærdig" fordeling af kvinderne: "Des circuits d'échanges. . . peuvent seuls aboutir. . . à la distribution équilibrée des femmes entre les hommes à pouvoir."¹⁵; og samtidig skulle der, her ved distributionens indførelse, være en betagelse af

den (distributionen), hvis resultat må være, at man tillægger objektet i distributionen (datteren) en status som bytteværdi fremfor som brugsværdi: "Ce qui, dans la prohibition de l'inceste, est *nié*, est la conséquence d'une *affirmation*. Le frère donnant sa soeur nie moins la valeur de l'union sexuelle avec celle qui lui est proche, qu'il n'affirme la valeur plus grande de mariages unissant cette soeur avec un autre homme, ou lui-même avec une autre femme. Il y a communication plus intense. . . dans l'échange. . . que dans la jouissance immédiate."¹⁶

Grunden til denne redegørelse for incest-forbudet er erkendelsen af distributionen som fundamentalt træk i den vestlige kulturalitet. En metafysik, der bygger på en hypostasering af distributionen, kan kun angribes ved at angribe distributionen, overalt hvor den stikker hovedet frem, også i form af incest-forbudet.¹⁷

2 Sig mig, hvordan har skødets plovfure mon kunnet bære dig, grufulde plov, tavs og stum så længe?

Sofokles

I 1.2 omtalte jeg den almindelige tro på incest-forbudets årsag (barnet af et incestuøst forhold siges at være vanskabt). Denne tro giver anledning til nogle principielle betragtninger over seksualitetens stilling i vort samfund.

2.1 Først og fremmest er der en generel tendens til at undertrykke seksualiteten. Der er i hele den vestlige tradition et (ambi-)valent forhold til kroppen: den fremstår på den ene side som det forgængelige (efter sjæl/legeme-distinktionen), og på den anden side som det forbudte (og begærede). Den urene krop, der smitter alt hvad den er i forbindelse med, søges derfor fortrængt fra 'denne verden', og det gælder selvfølgelig frem for alt dens mest kropslige udtryk: seksualiteten.

Samtidig findes der en snæver forbindelse mellem seksualitet og økonomi: "Det menneskelige samfunds motiv er i sidste instans økonomisk; da samfundet ikke har levnedsmidler nok til at ernære sine medlemmer uden disses arbejde, må det indskrænke antallet af medlemmer og lede disses energi bort fra seksual-aktiviteten og hen på arbejdet."¹⁸ Denne nøje forbindelse mellem økonomisk arbejde og seksual-arbejde er uhyre vigtig at bemærke. For det første fordi den virkelig er der: "Aux premiers temps des machines sémi-automatiques, des enquêtes ont montré que les ouvrières spécialisées se laissaient aller, en travaillant, à une réverie d'ordre sexuel."¹⁹; for det andet på grund af de konnotationer som de begge slæber rundt på: det urene arbejde 0.1.²⁰

2.2.1 Men seksualiteten er som bekendt ikke totalt forbudt; når blot den

foregår i hymens lænker er den tilmed "lovpligtig": "og Gud velsignede dem og Gud sagde til dem: "Bliv frugtbare og mangfoldige og opfyld jorden."²¹ Mennesket lever endnu i Edens Have.

2.2.2.1 Syndefaldet indtræffer: mennesket ifører sig tøj for at skjule kroppen (jvf. 2.1). Dette åbner mulighed for en seksualitet, der ikke er "lovpligtig", fordi den ikke indeholder et frugtbarheds- og mangfoldiggørelsesaspekt: "L'activité sexuelle de reproduction est commune aux animaux sexués et aux hommes, mais apparemment les hommes seuls ont fait de leur activité sexuelle une activité érotique, ce qui différencie l'érotisme et l'activité sexuelle simple étant une recherche psychologique indépendante de la fin naturelle donnée dans la reproduction et dans le souci des enfants."²²

Den erotiske mulighed, der ikke er reproduktion, og ikke engang produktion, for så vidt som der ikke bliver noget produkt, man kan altså tale om et ikke-produktivt arbejde, der har sig selv, arbejdet i sig selv, som mål (der sker en samtidig produktion og konsumtion af en brugsværdi), den erotiske mulighed, siger jeg, gribes selvfølgelig straks af det fordærvede menneske: "Således at snyde forplantningen for dens rettigheder og modsige det, som tosehoveder kalder Naturens love er i sandhed noget af det mest vidunderlige."²³ (Om Sade, se 0.2)

2.2.2.2 Selvfølgelig virker samfundets repression ind på erotikken; der sker en kriminalisering: "Vi betegner netop en seksuel aktivitet som pervers når den har givet afkald på forplantningsmålet og tilsigter opnåelse af lystfølelse som et heraf uafhængigt mål."²⁴

Arbejdet uden produkt udsættes for en fordømmelse, det er asocialt, det er ulønnet arbejde: "C'est entendu (la pilule) pas de remboursement. Si nous l'acceptons on pourrait alors nous demander aussi le remboursement des automobiles./ La pilule c'est du divertissement."²⁵

2.3 Det har været antydnet i det foregående, men først nu skal det siges tydeligt: Barnet er

- 1) seksual-arbejdets produkt,
- 2) seksualitetens mål (telos).

ad 1): Vi har allerede (1.2) set at Barnet (her = Datteren) mere eller mindre kunne tage form af vare, der bliver sat i cirkulation, udstyret med både brugs- og bytteværdi. Seksual-arbejdet fremstår altså som produktivt arbejde, hvis produkt tager varens form for at indgå i en cirkulation (på grund af incest-forbudet).

ad 2): Vi har allerede (2.2.1) set, at Guds mening med mennesket var forplantning. Desuden: "L'enfant est indispensable pour attester le caractère dynamique et téléologique de la démarche initiale, qui fonde la

parenté sur et travers l'alliance. La parenté n'est pas un phénomène statique; elle n'existe que pour se perpétuer."²⁶

Barnet står altså som seksual-aktivitetens produkt, transcendent for så vidt som det i "vare-formen" er løsrevet fra produktionen (børn er rene, uskyldige væsner), og telos, transcendent fordi teleologien per definition er transcendent (teleologisk gudsbevis o.l.).

Barnet som produkt og telos har altså afsløret sin metafysiske funktion.

3 Det er imidlertid ikke kun seksualiteten, der snakker om det perverterede arbejde og det transcendent produkt. Rækken af metaforer for samme elementære træk i vor metafysik er lang. En i denne forbindelse meget relevant metafor: "Lorsque l'écriture, qui consiste à faire couler d'une plume un liquide sur une feuille de papier blanc, a pris la signification symbolique du coït ou lorsque la marche est devenue le substitut du piétinement du corps de la terre mère, écriture et marche sont toutes deux abandonnées, parce qu'elle reviendrait à exécuter l'acte sexuel interdit."²⁷

3.1.1 Sproget opfattes traditionelt som et kommunikationsinstrument, derfor har man også en disciplin indenfor lingvistikken, der hedder kommunikationsteori. Denne teoris emne er overførslen af et "budskab" fra en bevidsthed til en anden. For en sådan teori "er (sproglyden) kun instrument for tanken og eksisterer ikke ved sig selv."²⁸ Denne (form for) lingvistik er grundlagt af Saussure og ført videre af bl.a. Hjelmslev; men den gør sig skyldig i 2 store fejltagelser:

- 1) den anser sproget for et rent psykisk fænomen: "... den /lydfiguren/ er af psykisk natur i mindst lige så høj grad som den idé, der associeres med den."²⁹ Angsten for materien, "lyden selv", er tydelig og afslørende.
- 2) fordi den anser sproget for et psykisk fænomen, kan den, i god humanistisk tradition, sige at vi forstår, hvad hinanden siger: "Alle reproducerer – ganske vist ikke helt, men dog tilnærmelsesvist – de samme lyde i forbindelse med de samme idéer."³⁰

Dette fører karakteristisk nok til, at lingvistikens objekt, i stedet for den materielle tale (la parole), bliver sprogformen, sprogsystemet (la langue), som "på samme tid er et socialt produkt af talens gave og en samling nødvendige konventioner, som samfundet har antaget for at sætte sine medlemmer i stand til at udnytte denne gave."³¹ Og videre: "I samme øjeblik, som vi tildeler den /sprogformen/ en førsteplads blandt de sproglige fænomener, indfører vi en *naturlig orden* (min understregning) i en samling størrelser, der ikke lægger op til nogen anden klassifikation."³¹ Sprogformen anses for at være noget, vi løber rundt med i vore hoveder, som i bogform kaldes grammatikker.

Ved at gøre sprogformen, det princip, hvorefter der antages at foregå en kommunikation, til lingvistikens objekt, sætter man *forståeligheden* i højsædet. Objekt er kun den tale, der ved hvad den snakker om. En patologisk tale, der ikke ved det, er automatisk sat uden for analyse.

3.1.2 Overført på et kunstværk som romanen, betyder det, at man anser et værk for værdifuldt, hvis det ved, hvad det snakker om, med andre ord hvis analytikeren ved hvad det snakker om. Den *æstetiske værdi* er afhængig af værkets forståelighed (se 0.2) og dets helhed.³² der må ikke findes nogen løse ender. De største kunstnere er dem, der på sammenhængende vis præsenterer deres sammenhængende filosofi. Forfattere kaldes patologiske, hvis deres værker ikke er forståelige (= kan læses *ind* i den vestlige metafysik (Lautréamont, Artaud)).

3.2.1 Et brud på cirkulationen medfører så selvfølgelig uforståelighed. Denne opstår først og fremmest, hvor der sker en betoning af sprogets materielle side, af lyden og skriften. Et sådant arbejde, hvor der ikke opstår noget produkt, der kan cirkulere, findes tydeligst hos små børn: "Lorsque l'enfant apprend le vocabulaire de sa langue maternelle, il se plaît à "expérimenter ce patrimoine de façon ludique" (Groos). Il accouple les mots sans souci de leur sens,³³ pour jouir du rythme et de la rime. Ce plaisir est progressivement interdit à l'enfant jusqu'au jour où finalement seules sont tolérées les associations de mots suivant leur sens."³⁴

Denne betagelse af sprogets materielle side på bekostning af dets ideale kender vi igen fra forskellige poetiske diskurser (Roussel, Eluard o.l.), og til en vis grad kan det samme siges at gøre sig gældende i visse litteraturkritiske diskurser, der balancerer på grænsen mellem forståelighed og uforståelighed (angående årsagen til uforståelighed, se også 0.2). Disse materialistiske diskurser er stærkt kritiske i vor idealistiske hverdag, og lider derfor ofte en krank skæbne.

3.2.2 Et aktuelt eksempel på uforståelighedens trange kår finder man i den modtagelse, som de tre sidste bidrag til "60'ernes danske kritik" har fået. I sin anmeldelse skriver Emil Frederiksen: "De tre sidste bidrag er uforståelige, og burde derfor aldrig have været offentliggjort."³⁵ Denne søgen udstødt fra samfundet garanterer faktisk, at de tre bidrag ved de to omtalte årsager til uforståelighed har stoppet cirkulationen, kommunikationen, sådan som den normalt forløber i vort samfund (se 3.1.2).

3.3 Frem af disen dukker nu barnets ekvivalent, det der hidtil nænsomt har været skjult bag udtryk som "kommunikation" og "forståelighed", nemlig *Mening*. Men Meningen fremtræder ikke engang som produkt, Meningen eksisterer allerede (i tanken) inden produktionen, som man derfor helt undlader at tale om.

Meningens teleologi kommer desuden klart til syne, når man tænker på formuleringer som: "Menneskets søgen efter tingenes 'mening' kan omformuleres til at være en søgen efter ordenes mening."³⁶ "Meningen" afslører ved sin blotte "eksistens" sin teologiske baggrund, der som "produktion" giver den form af pseudo-produkt.³⁷

Diskussionen af Meningen kan synes svær at løsrive fra (ingen ville vel studse, hvis man førte den sammen med) diskussionen af tegn-begrebet. Jeg prøver alligevel at gøre det, dels af pladshensyn, dels fordi min betoning af produktiviteten, altså også tegnets produktivitet som den forekommer i den nyere semiologi:

$$\frac{\text{indhold}}{\text{indhold}} \approx \frac{\text{prædikat}}{\text{subjekt}}$$

(se f.eks. Per Aage Brandt: Fiktivitet og semiologi, poetik II.2), faktisk anviser en vej, som det imidlertid endnu er svært at betrede.

4 Rækken af metaforer fortsætter, denne gang med den fundamentale metafor, der

- 1) har udstyret os med termer som *produktion* og *distribution*,
- 2) styrer mange af de andre metaforer, for så vidt som det er denne man især bør rette sin kritik imod.

Økonomien er ganske givet læren om forholdet mellem mennesker: "Dans la société contemporaine, le principal lien entre les hommes est l'échange."³⁸ (Forholdet kan dog også have karakter af uproduktivt arbejde, f.eks. erotisme).

4.1 ... den brutale separation af produktion og distribution...

Marx.

Der er ingen tvivl om, at visse økonomiske diskurser, i deres iver efter at vise, hvor glimrende samfundet hænger sammen, netop fremhæver sammenhængen i dens tydeligste form: cirkulationen,³⁹ og det er de i deres gode empiriske ret til. "Priser er gamle; ligeledes bytning; men såvel bestemmelsen af førstnævnte i højere og højere grad ved produktionsomkostningerne som sidstnævnte dominans over alle andre produktionsforhold er først fuldstændigt udviklet og udvikles stadig mere fuldstændigt i det borgerlige samfund, den frie konkurrences samfund."⁴⁰ Men man søger samtidigt i ly for en væsentlig kendsgerning, som en kritisk økonomi kun kan være interesseret i at drage frem: "Distributionen er selv et produkt af produktionen, ikke kun genstandsmæssigt, således at produktionens resultater kan blive distribueret, men også formmæssigt, således at

den bestemte art af deltagelse i produktionen bestemmer distributionens særlige former, former, hvori der tages del i distributionen."⁴¹ Produktionen bestemmer distributionen morfologisk; det fører til, at man snarere bør rette sin opmærksomhed mod produktionsforholdene i samfundet end mod distributionsforholdene.

Denne generelle tese antager i vort specifikke tilfælde følgende form: arbejdsdeling og cirkulation forudsætter hinanden gensidigt. Cirkulationen foregår for at sikre en "retfærdig" fordeling af produkterne. På den måde fremgår det tydeligt, at "produktionen ikke fremtræder for mig som mål i sig selv, men som middel."⁴² (Jvf. 2.2.2.1).

Samtidig sker der noget med produktet: "Tout produit du travail qui entre dans le processus de l'échange devient une marchandise."⁴³ Videre: "Betingelsen for varecirkulationen er, at varerne produceres som *bytteværdier*, ikke som *umiddelbare brugsværdier*."⁴⁴

Først nu får vi introduceret begreberne *bytteværdi* og *brugsværdi*, der har spillet så stor en rolle i det foregående analyse-arbejde.

4.2.1 Varen, der altså er produkt af cirkulationen, har 2 egenskaber: på den ene side er den brugsværdi (det er dejligt at have en frakke om vinteren), på den anden side er den bytteværdi (man kan bytte sin vare bort for en anden, som man har brug for); men den har kun bytteværdi, for så vidt som den har brugsværdi for andre: "Pour produire des marchandises, il faut qu'il produise non pas une simple valeur d'usage, mais une valeur d'usage pouvant servir à l'autrui, une valeur d'usage sociale."⁴⁵ Derfor producerer producenten med henblik på at skabe brugsværdier for andre, hans produkts brugsværdi er altså ikke brugsværdi *for ham selv*.

Men netop derved ændrer hans produkt karakter: "Leur valeur d'usage mise à part, les marchandises n'ont plus que la seule propriété d'être produits du travail."⁴⁶ Varen får nu bytteværdi for ham på grund af det arbejde, han har brugt i produktionen af den: "Une valeur d'usage, autrement dit un bien, n'a donc de valeur que parce que du travail humain, considéré sous une forme abstraite, s'y trouve représenté, matérialisé."⁴⁶

4.2.2 "Aktiviteten... og aktivitetens produkt... er bytteværdien, d.v.s. noget alment, hvori al individualitet, ejendommelighed er negeret og opløst."⁴⁷ Det materialiserede arbejde, der måles i en bytteværdi, er altså så at sige produkt af cirkulationen. Varen bringes på samme formel som andre varer, således at de kan *svare* til hinanden.

En vares bytteværdi konstitueres altså af 2 ting:

- 1) at varen har brugsværdi for andre,
- 2) at varen indeholder materialiseret arbejde.

4.3 Det skal nu slås fast, hvori økonomien afslører sin metafysik. Det gør

den med sin teleologiske *Værdi*. Værdien er på en gang produktet af produktionen ("Tout travail est une dépense de force humaine au sens physiologique du mot, et, en cette qualité de travail humain pur et simple, il constitue la valeur-marchandise."⁴⁸) og objektet i distributionen. Med en lykkelig metafor knyttes forbindelsen tilbage til 2.3: "Le travail n'est pas la source unique des valeurs d'usage qu'il produit, de la richesse matérielle. Il en est le père et la terre en est la mère. . ."⁴⁹

5 Det spørgsmål, der nu trænger sig på, er: findes der en Lov der styrer kommunikationen, distributionen i de forskellige metaforer? Aspekter af denne *Numismatik* skal nu trækkes frem.

5.1 Synlige gud, der sammenlodder tæt umuligheder og får dem til at kysse!

Shakespeare.

"Les échanges commerciaux ne trouvent leur loi qu'à se rapporter aux énergies de travail investies dans les marchandises."⁵⁰ Økonomiens Lov finder vi ved at bevæge os længere ud ad den i 4.2.2 påbegyndte vej. Den formel som varerne udtrykker sig i kaldes den *generelle ækvivalent* der netop ved sin generalitet abstraherer fra varernes konkrete brugsværdi. Den generelle ækvivalent materialiserer sig i en vare, der ellers i sig selv mangler brugsværdi: *guldet*. Guldet er vare fordi der findes et kvantum materialiseret arbejde i det, og hypostaseret, fordi det har mistet sin brugsværdi.

"Il l'or/ fonctionne donc comme mesure universelle des valeurs, et ce n'est que grâce à cette fonction que l'or, la marchandise équivalent spécifique, devient monnaie."⁵¹ "... pengene... er lig med varernes bytteværdi, løsrevet fra deres substans."⁵² Man finder endog et nyt ord, *penge*, for at betegne at guldet er hypostaseret.

"Abstraherer", "hypostaseret", "løsrevet": alle disse udtryk peger i én bestemt retning; det er pengenes, guldets, lov, der styrer cirkulationen. Pengene er den *teologiserede* vare: "Menneskene skænker tingen (pengene) en tiltro, de ikke skænker sig selv som mennesker."⁵³ Pengene er den Gud, hvis Lov styrer den økonomiske verden.

5.2 Je crains bien que nous ne nous débarrassions jamais de Dieu, puisque nous croyons encore à la grammaire.

Nietzsche.

Indenfor sproget har jeg allerede angrebet den saussure'ske lingvistikens gøren sprogformen, sprogsystemet til objekt. Idealismen og humanismen fremstiller for vore øjne den transcendens, som sprogsystemet indgår i.

Og sprogsystemet, *Grammatikken*, er netop den lov, der på overfladen

styrer vore udsagn. Grammatikken er den grundlov, der kun får det sproglige samfund til at virke, hvis alle dets medlemmer tror på den. Det, der er "forkert" i den saussure'ske lingvistik, er, at den betragter Grammatikken som en produktiv første-instans, der producerer alle udsagn.⁵⁴ Grammatikken står virkelig som den skabende gud.⁵⁵

5.3 Først nu er det muligt at placere Ødipus-komplekset i dets rette psykoanalytiske sammenhæng. Ødipus-komplekset er nemlig ikke et medfødt kompleks, men noget, der opstår i det øjeblik, barnet begynder at tale og får påtvunget en grammatik (jvf. 3.2.1).

I de første 18 måneder af barnets liv findes der så at sige ikke nogen Fader: det er det præ-Ødipuske moment, hvor barnet kun har at gøre med sit alter ego: moderen. I Ødipus-momentet træder Faderen ind og "fører barnet ind i det som Lacan⁵⁶ kalder den Symbolske Orden, den, der er knyttet til det objektiverende sprog."⁵⁷ Faderen står altså som ordenshåndhæveren, den in-karnerede Grammatik, Loven, der påtvinges udefra, i form af en Grammatik.

5.4 Seksualitetens Lov viser sig at frembyde adskillige ligheder med økonomiens. Ligesom brugsværdierne eksisterer ved deres specificitet og individualitet, findes der i seksualiteten partialdrifter, der ikke har nogen forbindelse med hinanden: "Der hersker selvstændig aktivitet fra de enkelte partialdrifter, der stræber efter organlyst."⁵⁸ Og også her sker der en ens-retning i udviklingen: "Vendepunktet i udviklingen sker når alle seksuelle partialdrifter underordnes under genitalprimatet og seksualiteten dermed underkastes forplantningsfunktionen."⁵⁹

Og ligesom en enkelt vare, guldet, tiltog sig herredømmet i økonomien, må der i seksualiteten være et objekt, der bliver den generelle ækvivalent: "Den videre udvikling har... to mål: . . . for det andet at forene de enkelte drifters forskellige objekter, altså erstatte disse med et eneste objekt."⁶⁰ Dette eneste objekt er, som antydnet, *fallos*'en, der altså også får et specielt navn til sin hypostaserede funktion.⁶¹

5.5 Summarisk kan man sige at "lovmæssigheden", "lovligheden" i vor metafysik garanteres på forskellige isotopier af begreber som Penge, Grammatik, Fallos (og derigennem) Fader (Monark). Alle disse isotopier kan sammenfattes under Religionens paraply, hvor Gud, *i sidste instans*, står som indstifteren af Lovene, Naturens Love (se 2.2.2.1, 3.1.1).

"Derpå sagde Gud: "Vandet under Himmelen samle sig på eet sted, så det faste land kommer til syne!" Og således skete det; og Gud kaldte det faste land jord, og stedet, hvor vandet samlede sig, kaldte han hav. Og Gud så, at det var godt."⁶²

"The thesis of the logical construction of the scientific picture of the

world is replaced by the thesis of the logical construction of *the world itself*. This is a mistake which substitutes an unscientific and idealistic conception of the world for its scientific and materialist conception."⁶³

Vi kan ikke komme uden om det: verden er ikke logisk opbygget, den er meningsløs.⁶⁴

Jørgen Mønster Pedersen,
august 1970.

Noter:

- 1 Citeret efter Jean-Joseph Goux: Numismatiques, Tel Quel 35, p. 88. Goux's essay i TQ35-36 er nyskabende ved at lægge grunden til en NUMISMATIK, videnskaben om Loven. Hans resultater kan måske drages i tvivl (se også hans "Marx et l'inscription du travail" in *Théorie d'ensemble* (Seuil, 1968)), men de bør unægteligt påkalde interessen, fordi man for første gang her bevæger sig ind på Lovens område. At have læst denne artikel er så absolut ingen undskyldning for eller årsag til ikke at læse Goux.
- 2 Jeg skal her blot minde om det manglende kendskab til Wallas' oprindelse, billederne fra Theben, viskelæderet med stavelsen "-di-", Wallas' talrige spadsereture og hans "pieds enflés": "ses pieds sont enflés à force de marcher" (p. 259, Minuit-udgaven). Jvf. Lévi-Strauss: *La structure des mythes in Anthropologie structurale* (Plon, 1958).
- 3 Bruce Morrissette: *Les romans de Robbe-Grillet* (minuit, 1963).
- 4 Roland Barthes: Littérature objective, in *Essais critiques*, Seuil 1964.
- 5 "Beskrivelsen skal være modsigelsesfri, udtømmende og den simplest mulige. Kravet om modsigelsesfrihed er overordnet kravet om udtømmende beskrivelse. Kravet om udtømmende beskrivelse er overordnet kravet om simpelhed./ Vi vover at benævne dette princip *empiriprincippet*." (Louis Hjelmslev: *Omkring sprogteoriens grundlæggelse* (Akademisk Forlag, 1966²) p. 12).
- 6 Den første negation i "Les gomme" er negationen af Odipus-myten. Den gåde sfinxen stiller de rejsende til Theben angår menneskets eksistentielle vilkår; Odipus besvarer gäden og sfinxen styrter sig selv i afgrunden. Wallas får stillet en gåde af samme karakter (p. 234), kender ikke svaret, dræber Dupont, og beder så om at få stillet gäden igen (p. 262); den fulde mand kan ikke huske den og stiller en anden gåde. Gäden forbliver således ubesvaret; Wallas opnår ikke den nødvendige ontologiske fylde; romanen slutter for Wallas med den karakteristiske replik: "Non, dit Wallas, c'était autre chose." (ibid.).
- 7 Myten forstyrres for så vidt (ikke) af at det er Duponts tidligere kone og ikke sin egen mor Wallas føler sig tiltrukket af (p. 184).
- 8 Freud mener, at barnet ved sugningen ved moderbrystet tilfredsstiller dels sin sult, dels sin lystfølelse. (*Forelæsninger til indføring i psykoanalysen*, Falkebog 24, 1965, p. 249) Bronislaw Malinowski: *La sexualité et sa répression dans les sociétés primitives* (Petite Bibliothèque Payot 95, 1969) p. 200-208, anerkender ikke Freuds mening, og siger, at sugningens funktion er "lui /l'enfant/ assurer la nourriture", mens seksualitetens funktion er "la production de nouveaux individus". Malinowski kan altså ikke se det tvedelte formål med sugningen.
- 9 Georges Bataille: *L'érotisme* (10/18, 221/222, 1970), p. 221.
- 10 P.U.F., 1949; som jeg kun kender fra Batailles behandling i essay'et "L'énigme de l'inceste". Se note 9.
- 11 Omtalte Malinowski argumenterer for incest-forbudet, ud fra en betragtning om familiens centrale status i samfundet. Barnets sensuelle tilknytning til moderen i de første leveår forandres efterhånden, således at moderen (sammen med faderen) kommer til at stå som hjælpere for barnet i dets kulturelle udvikling mod selvstændighed. "L'inceste détruirait les rapports normaux entre enfants et parents, rapports qui servent de modèle à toutes les structures sociales." (p. 208) "Seules les civilisations qui prohibent l'inceste sont compatibles avec l'existence d'une organisation et sont susceptibles de progrès." (p. 207). Argumentationen bevæger sig tydeligvis indenfor reaktionens rammer.
- 12 Bataille, p. 225.
- 13 ibid., p. 227.
- 14 Lévi-Strauss: AS, p. 56.
- 15 Bataille, p. 225.
- 16 ibid., p. 229.
- 17 "Comment dire /I. strofe af I. sang i "Les chants de Maldoror" af Lautréamont/ plus précisément, et dès le commencement, l'étonnant rapport que l'auteur entend entretenir avec sa langue, sa culture, son histoire, avec ce qui, de sa langue, de sa culture, de son histoire, ne fut jamais vécu, j'entends bien: l'inceste? . . . dans la mesure où il rompt cette frontière du savoir qu'est le tabou, l'interdit (l'interdit, et cet interdit majeur qu'est

l'inceste . . . que Lautréamont entre dans cet espace des limites où, le nom de père . . . se trouvant pas entre parenthèses, l'absence de nom propre. . . précipite la réalité de ce qui, n'ayant pas de nom, s'écrit dans les noms, ne se vit que dans la scription . . . des noms." (Marcelin Pleynet: Lautréamont par lui-même, p. 116-7, Seuil, 1967).

18 Freud, op. cit., p. 248.

19 Sartre: *Critique de la raison dialectique*, citeret efter Herbert Marcuse: *Det endimensionale menneske*, p. 45 (Gyldendals Uglebøger, 1969).

20 Ifølge en endnu ikke publiceret artikel af Per Aage Brandt: *Mode, textualité* sker der i de romanske sprog en i denne forbindelse karakteristisk udvikling i brugen af konjunktiv. Konjunktiv i objektsætninger er afhængig af verbet i den overordnede sætning. Disse kan groft inddeles i:

a. intentionalis (ex: j'ordonne)	med variabeliteterne	R ⁺ , P ⁺
b. imaginalis (ex: je me figure)	do.	R ⁺ , P ⁺
c. intellectus (ex: je vois)	do.	R ⁺ , P ⁺
d. affectus (ex: je regrette)	do.	R ⁺ , P ⁺

hvor R står for realitet, opdelt i irreelt (R⁻) og reelt (R⁺), i den i objektsætningen givne oplysningen, og P for performativitet, opdelt i performativitet (P⁺), der indvirker på den situation som talen foregår i, og informativitet (P⁻).

I latin forekommer konjunktiv efter følgende skema:

Faresignalet konjunktiv optræder altså ved det irreelle, ved *kimæren*.

I moderne fransk optræder konjunktiv efter følgende skema:

Faresignalet optræder ved tekstens performative effekt, hvor teksten opfordrer til *arbejde*.

21 *Første Mosebog*, I, 28.

22 Bataille, p. 15.

23 Marquis de Sade: *Sadistisk Testamente*, p. 64 (Obelisk Press).

24 Freud, p. 251.

25 Charles de Gaulle: *Le petit livre rouge du général*, p. 103-4 (Editions de la pensée moderne, 1968).

26 Lévi-Strauss, AS, p. 57.

27 Freud, citeret efter Jacques Derrida: *L'écriture et la différence*, p. 338-9 (Seuil, 1967).

28 Ferdinand de Saussure: Lingvistikens objekt, in *Strukturalisme, en antologi*, p. 22 (Rhodos, 1970).

29 *ibid.*, p. 26.

30 *ibid.*, p. 27.

31 *ibid.*, p. 23.

32 Her er det "*Les gommies*" frembyder endnu en negation. Den antydede kriminal-handling negeres, ved at morderen og detektiven bliver samme person. Denne negation fører, sammen med negationen af *Ødipus-myten* (jvf. note 6), til en negation af fiktionen som sådan. Konsekvensen af dette bliver, at det, der fortælles, kommer til at svæve frit rundt i luften. (Jvf.: "Hvis man husker Richards-Ogdens semantiske trekant, i hvis vinkler står respektivt: udtryk, indhold, referent, vil vi sige at denne sidste er blevet yderst problematisk og har opnået en usikker status, og at der for så vidt er forsvundet en logisk-lingvistisk mulighed for indholdene." Guido Guglielmi: *Le contestazioni di Alain Robbe-Grillet*, in *Letteratura come sistema e come funzione*, p. 95 (Giulio Einaudi editore, 1967). Guglielmis essay er, så vidt jeg kan skønne, det bedste, der er skrevet om Robbe-Grillet).

33 For så vidt er det noget af det samme, der gør sig gældende i "*Les gommies*", p. 263. Syntaksens sammenbrud, en negation af grammatikken i *forhold til hvilken den skrivende eksisterer*, fører til en negation af den skrivende som Grammatik-Gudens ypperstepræst, Forfatteren, hvilket manifesterer sig ved mekanistiske gentagelser af tekst-stykker. Det drejer sig ikke mere om den menneskelige skrift, men om en tekst, der skriver sig selv ved at reproducere sig selv og ved at optage andre tekst-stykker i sig. ". . . les petits bateaux perdus sur la mer, . . . qui bercent . . . les hommes." (p. 264).

34 Freud, citeret efter Goux, op. cit. in *Théorie d'ensemble*, p. 209-10.

35 Berlingske Tidende.

36 Marcuse, p. 87.

37 "On peut inventer sa langue, et faire parler sa langue avec un sens hors grammatical." (Artaud) Sat overfor Wittgensteins: "Les limites de mon langage signifient les limites de mon propre monde." viser citatet Artauds særstilling. "Ces limites sont grammaticales dans la mesure où je tiens à rester dans la communication" – forskellen mellem Artaud og Wittgenstein har et tydeligt politisk aspekt. Om alt dette, se Philippe Sollers: *Logiques*, p. 148 (Seuil, 1968).

38 Trotzky: Karl Marx, in *Marx vu par Trotzky*, p. 15 (Editions Buchet/Chastel, 1970).

39 Også varecirkulationen negeres i "*Les gommies*", på en så indlysende måde, at man næsten skammer sig over at sige det: Wallas får ikke fat i det viskelæder, han søger; han får ganske vist andre, men cirkulationen er under alle omstændigheder skæv: konsumenten får ikke hvad han venter.

40 Karl Marx: *Kritik af den politiske økonomi*, p. 56 (Rhodos, 1970).

41 *ibid.*, p. 35.

42 *ibid.*, p. 72.

43 Trotzky, p. 15.

44 KPO, p. 72.

45 Marx: *Le marchandise et l'argent*, in *Marx vu par Trotzky*, p. 85.

46 *ibid.*, p. 83.

47 KPO, p. 57.

48 *La marchandise*, . . . p. 89.

49 *ibid.*, p. 87.

50 Goux: *Numismatiques*, TQ35, p. 77.

51 *La marchandise*, . . . p. 111.

52 KPO, p. 60.

53 *ibid.*, p. 61.

54 Hvis man parafraserer Lévi-Strauss og Foucault i retning af: Når sproget taler, kaldes det menneske, – kan de for en perfid læsning tage sig ud som idealister.

55 For en materialistisk betragtning fremtræder grammatikken som *produkt* af de forskellige udsagn. Jvf.: "Varene bliver først virkelig byttet med penge, forvandlet til virkelige penge, efter at de forud ideelt er forvandlet til penge – d.v.s. har erholdt *prisbestemmelse*, som *priser*. *Priserne* er altså pengecirkulationens *forudsætning*, hvor meget deres realisering end fremtræder som resultat af samme." KPO, p. 73.

56 Se Jacques Lacan: *Ecrits* (Seuil, 1966), hvoraf en del er udkommet som *Ecrits I* (Points 5, Seuil, 1970).

57 Louis Althusser: Freud og Lacan, in *Strukturalisme*, p. 179.

58 Freud, p. 260-1.

59 *ibid.*, p. 260.

60 *ibid.*, p. 261.

61 Penis har dog ikke mistet sin brugsværdi, som guld det havde det.

62 *Første Mosebog*, 1,9-10.

63 *Fundamentals of dialectical materialism*, p. 60 (edited by G. Kursanov, Progress publishers, Moscow, 1967).

64 Om "*Les gommies*" bliver kun dette at sige: med dens negationer på de planer, jeg har påvist, angriber den vor metafysiks cirkulation. (Jvf.: "Den udover en forsættelig foredrøjning af det virkelige i en fase, hvor de kulturelle modeller er kontradiktoriske, og derfor ikke længere har rationel kraft, i et borgerligt samfund, som har midler, men ikke retfærdiggørelser (ret)." Guglielmi, p. 92).

Som vare har den kun materiel brugsværdi, først og fremmest for analytikerne.

P.S. Artiklen er oprindeligt en opgave til Svend Johansen, i forbindelse med hans gennemgang af Robbe-Grillet, om "*Les Gommies*", oversat til dansk "*Dupont er dod*". Derfor fremtræder den som den gør.